

Jüri Trei - riigi musikaalne peatseremooniameister

Vähesed teavad, et kauaaegne riigiametnik ja diplomaat Jüri Trei, kes on üks Eesti Vabariigi aastapäevaparaadide taastajatest, on mänginud Estonia laval Pipi kõrval Tommyt, aidanud taastada Jaani kirikut Peterburis, on Eesti Lipu Seltsi asutaja ja kauaaegne esimees, vabariigi aastapäevade tähistamise ja Eestit külasthanud riigipeade vastuvõtmise üks peakorraldajaid ning teab meie presidentidest põnevaid lugusid.

Olid juba koolis aktiivne tegelane?

Seda küll. Olen käinud mitmes koolis. Puisest Haapsalu kaudu Pürksi. Pürksi kooli direktor Viktor Pohl oli rannarootslane, väga aktiivne tegelane, rahva-, pilli- ja naljamees. Tema pani kõik õpilased millegagi tegelema. Puhkpilliorkestrisse, koori, näiteringi ja sportima. Pinginaaber võitis mind sprindidistantsides, mina teda keskmaajooksudes. 3000 meetris olin hiljem tegija isegi Balti laevastiku meistrivõistlustel. Muide, käisime ka Paslepas noorte piirivalvurite salga liikmetena laskmist harjutamas. Seetõttu ajateenistuses esimesel laskeharjutusel oli mul suur eelis. Kui teised lasid pikki valanguid ja märklauast mööda, siis mina kasutasin lühikesi ja kohe pihta. Ohvitser kähku küsima: „Kust pärit oled?” - „Tallinnast, Eestist.” „Selge, teil seal, fašistidel, igaühel padja all automaadid ja kuulipildujad peidus.”

Kuidas elukutsevalik käis?

8. klassi lõpus olid mul paberid sisse antud kahte kohta: Tallinna Kalatööstuslikku Merekooli ja Tallinna Muusikakooli. Arvasin, et muusikakooli ma sisse ei saa. Ehkki olin 1963. aastal võitnud vabariikliku koolidevahelise laulukonkursi ja esinenud võitjana ka televisiooni otsesaates. Sisseastumiseksamite aegu olin just häälemurdeas ja nii noorelt lauluklassi vastu ei võetud. Pidin tegema eksami koorijuhtimise erialale. Eksamilaua taga istusid kuulsad dirigendid, nagu Arvo Ratassepp, Laine Karindi, Silvia Mellik, Ants Üleoja, Peeter Perens. Oli vaja klaveril midagi esitada, aga seda ma ei osanud. Olin Pürksi kooliorkestris mänginud hoopis trompetit ja veidi ka mandoliini. Ütlesin, et mingi „Koerapolka" ehk tuleb välja, eksamitingimusi teades olin

60+

1,9,10,11,12

Kultuuriministeerium
Estonia teater
Teater

Haapsalus õpetaja Helga Kariisi käe all kaks päeva klaverit harjutanud. Vastu võeti, Häälemurde lõppedes läksin lauluklassi üle.

Ometi sattusid vahepeal aega teenima?

1968. aastal, kui olin kahekümneks saanud, võeti mind samal ajal JaakJoala ja Olav Ehalaga muusikakoolist ajateenistusse. Joalal ja Ehalal oli ilmselt varem kokku lepitud, nemad said muusikaroodu, mina aga pidin Hiiul mitu päeva oma saatust ootama. Kuna olin jooksjana hea võhmaga, oli mind määratud „ujuvkoosseisu”. Kaliningradi oblastis Pionerskis mängisin ühele majorile trompetit ette ja ta lubas mind orkestrisse võtta, aga suuremad ülemused olid mind juba Paldiskisse määranud. Vahe oli selles, et mereväes pidin kolm aastat teenima, orkestris oleks kahega hakkama saanud. Muide, mu mõlemad vanaisad on elukutselised meremehed olnud, üks isegi laevakapten.

Kas musikaalsuse oled vanematelt kaasa saanud?

Ilmselt. Ema Vaike on mul hästi musikaalne, Hiiumaalt pärit, praegu 95 aastat vana. Laulis koguduse kooris. Ta ikka meenutab, kuidas kuulus kirjanik ja laulukirjutaja Albert Uustulnd oli noorena temaga enne sõda kurameerinud. Tal oli äravahetamiseni sarnane kaksikõde Vilina, kes oli mõnel kohtingul Vaiket asendanud Laululooja on ise tunnistanud, et laulu „Tüdruk, armastan päikest ja tuuli... Oh neid kirsina punavaid huuli” pühendas ta Tallinnast Hiiumaale suvitama sõitnud ilusatele kaksikutele. Kahjuks armumisest kaugemale ei jõutud. Muide, isagi, ametilt kalur, oli laulumees.

Ilmselt oli ka esimene kohtumine Georg Otsaga mõneti märgiline?

Mereväes anti linnaluba nädalavahetustel ja kolmapäeviti. See võis olla umbes 1970. aasta paiku, kui nägin kuulutustahvlit afišši, et tollal kinnises linnas Paldiskis tuleb Georg Otsa soolokontsert. Et saada mittesobival päeval linnaluba, pakkusin end kõige vastikumat madrusetööd tegema. Allveelaevas tuli regulaarselt punase kruntvärvi „šurikuga” värvitöid teha. Ruumi ja õhku polnud, värv oli aga väga mürgine. Nii sai vaid mõne minuti töötada, siis tuli joosta välja värsket õhku hingama. Tulin kuidagi toime. Riietusin ruttu ümber paraadvormi ja hakkasin praegusest Lõunasadamast Ohvitseride Maja poole jooksema.

Ikkagi sportlane! Äkki kuulen selja taga autot pidurdamas. Keegi küsib aktsendiga vene keeles teed Ohvitseride Majja. Vaatan, Georg Ots ise. Ta laulis nii vene kui ka soome keeles väga puhtalt, aga rääkides tekkis mõlemas võõrkeeles hääle väike aktsent. Mina hakkasin selle peale naerma ja eesti keeles vastates lubasin õige koha kätte näidata. Sõitsimegi siis koos kontserdipaika.

Pärast ajateenistust läksid muusikakooli tagasi?

Elada oli ka vaja. Astrid Lepa ja Elmo Lööve kutsusid mind 1971. aasta sügisel ETVsse. Sattusin ühte tuppa selliste tuntud teletegijatega nagu Hardi Tiidus, Valdo Pant, Andres Vihalemm, Juhan Saar. Lisaks veel muusikatoimetajad Jaan Rääts ja Kustas Kikerpuu. Olin algul muusika- ja meelelahutussaadete režissööri abi, siis juba assistent. Mitmete Estonia teatriülekannete juures usaldas Norma Jõekalda mind ka telemajapoolseks režissööriks, sest tundsin partituuri. Teatripoolseks režissööriks operetisalvestuste ja -saadete juures oli reeglina Sulev Nõmmik.

Oled rääkinud, et kui Valdo Pant ja Hardi Tiidus tegid Kunglas 100 grammi, siis sina 50.

Kui olin mõned esimesed saated telekorüfeedega ära teinud, kutsuti mind ühel õhtul Kunglasse kaasa. Trepil peal läks rahvamass kahte lehte ja meid nelja-viiekesi lasti uksest sisse. Ei mäleta, kas Pant või Tiidus tellis kõigile sada grammi konjakit. Kuna mina olin lapsepõlves kogemata teetassist vee pähe viina maitnud, siis ütlesin, et 100 on minu jaoks paljuvõitu. Pant lasi baarmenil ühe pokaalitäie kaheks valada: „Võtame, Jüri! Ja et me enam sinu „teietamist” ei kuuleks! Sa oled nüüd meie meeskonna liige.”

Olid ühel öisel laulusalvestusel kursusekaaslasele Jaak Joalale suflööriks.

Tollal ei osanud keegi unistada teleprompteritest ehk suflöörimasinatest. Õiste muusikasalvestuste ajaks (päeval olid stuudiod saadete tegemisega kinni) oli tihti alles mõni tund tagasi Moskva lennukilt tulnud Jaak jõudnud ehk vaid kord või kaks sõnadele pilku heita. Suuliigutused ja laulusõnad pidid aga ekraanil sünkroonis olema. Nii ma siis kaamera all kükitades Jaagule järgmist fraasi ette laulsin. Minul kui tema

kursusekaaslasel tuli sageli käia õppejõudude juures kahe matrikliga. Osa õppejõude keeldus Jaagule hinde panemisest: „Las Joala tuleb ise!” Seda eriti üldainetes. Seevastu näiteks Uno Naissoo pani viie kohe ära, sest teadis Jaagu võimeid.

Kuidas armastus töökohal tekkis?

Olime Kaie Korbiga kolleegid ja tunded olid vastastikused, seega otsustasime abielluda. Meie kooselu kestis ligi kümme aastat. Need aastad olid tema elus ühed keerukamad ja raskemad ning nagu ta ise on maininud, oli minul võimalus teda sel eluperioodil palju aidata.

Sul oli hea side Gustav Ernesaksaga?

Jah, käisin üksvahe enne tema 80. sünnipäeva aastal 1988 peaaegu iga nädal tal külas. Abiks nii arhiivi korrastamas kui ka olmemuresid lahendamas. Kui detsembris oh tulemas meie tuntuima koorijuhi tähtis juubel, tahtis toonane kultuurikomitee esimees Jaak Kaarma, et koostaksin partei ja valitsuse poolt tähtpäevaks kombekohase auaadressi. Olin näinud Ernesaksa kodus ühes nurgas suurt virna auaadresse, mida peremees oli saanud aastate jooksul üle suure Nõukogude Liidu. Samas panin tähele teises nurgas aeg-ajalt vett lekkivat vana külmkappi. Rääkisin siis Kaarmale ja tema asetäitjana kultuuriministrina ametis olnud Lepo Sumerale olukorra ära. Õnneks oli just hiljaaegu tulnud Moskvast korraldus raha kokku hoida. Naljatades mainisin, et külmkapp Minsk maksab 490, ehtsast nahast kaante ja kalligraafiliste kuldtähtedega auaadress aga 500 rubla.

Kaarma helistas, kuhu vaja, ja selgus, et külmkapilimiit oli selleks aastaks juba läbi. Auaadress tuli mul siiski koostada ja tellida, sest seda nõudis ministrite nõukogu esimees Indrek Toome ja partei keskkomitee. Kui Kaarma oli Ernesaksale Estonia kontserdisaali laval auaadressi üle andnud, ulatasin mina lilled ja sosistasin maestrole kõrva, et meil on õige kink ikka ka, aga see saabub hiljem. Jaanuari keskel tuli kõne Tallinna Kaubamajast, kuhu sõitsin filharmoonia veoautoga kapile järele.

Mul on veel alles slaidid, kus me seisame Gustavi ja tema elukaaslase Naimaga paika pandud uue külmkapi kõrval. Naima hakkas pärast seda mind väga austama.

Oled kunagi maininud, et Eesti Rahvusmeeskoor taheti koguni

ära kaotada.

Oli hetk, kui riigil raha enam polnud ja ministeeriumi juhtkond, filharmoonia direktor Oleg Sapožnin ja mina, ministeeriumi muusika- ja teatriosakonna juhataja, kutsuti rahandusminister Rein Milleri juurde. „Homme on valitsuse päevakorras kultuurirahade vähendamine, sh filharmoonia eelarve kärpimine.” Tekkis pikk vaikus. Viimaks ütlesin mina kui kõige väiksem ametnik, et see tähendab ju kammerkoori, Hortus Musicuse ja rahvusmeeskooi likvideerimist. Algul ei saanud Miller asjast aru, aga siis kutsus oma abi ja ütles, et see päevakorrakpunkt jääb päevakorrast homme välja.

Umbes pool aastat hiljem kutsuti mind Lepo Sumera kabinetti ja minister käskis valida välja kolm teatrit, mis läheksid likvideerimisele, ning lisaks veel 801iikmeline rahvusmeeskoor. Kuna olime sõbrad, küsisin: „Oled sa ikka mõistuse juures?! Võid mind vallandada, aga mina sellega Eesti kultuurilukku ei soovi minna ega soovita seda ministrina ka sinul.” Sumera vihastas: „Oled vaba!”

Sain algul aru, et olen vallandatud. Muidugi ei tekkinud idee niiviisi kokku hoida tema peas, vaid valitsuses. Rääkisin sellest meeskooi peadirigendile Olev Ojale, kellega nõu pidades koondasime meeskooi komplekteerimata ametikohad, mõned vanemad liikmed läksid pensionile ja kui Toompealt tuli uus korraldus, teatasime, et kokkuvõtte on saavutatud ja meeskoor toimetab 601iikmelisena edasi. Teatrid päästis aga just alanud üleliidulises eksperimendis osalemine, mis lubas meil piletiraha teatritele jätta. Õnnega pooleks pääsesime.

Kuidas sa president Lennart Meri lähikonda sattusid?

Eks kultuuriinimesed kõiktundsid üksteist, käidi kultuuriministeeriumis asju ajamas, istuti koos Kuku klubis. Tundsime teineteist ammu ajast. Riigisekretär Ülo Kaevats soovis teha riigi protokollikeskuse Toompeale. Nägin, et see pole kõige parem variant. Mina olin siis juba välisministeeriumi palgal. Leppisime kokku tollase protokollilema Andres Ungaga ning nii tehtigi kogu riigi protokollüritusi korraldav osakond välisministeeriumi juurde. Meil Lennartiga koostöö sujus. Tema ootamatuid otsuseid tuli tihtilugu teistele juhtivpoliitikutele edastada ja seisukohtade pörkumisel presidendiga uuesti läbi rääkida. Ega see kerge olnud, aga lahenduse ikkagi leidsime. Vahel tuli presidendi veenmiseks ka mõnel dokumendil tema

allkirja näidata, et ta oli varem hoopis teisel arvamusel olnud.

Rootsi kuningapaari, Taani kuninganna, Rooma paavsti vastuvõtmise, Eesti riigi aastapäeva ja võidupüha paraadide ning presidendi pidulike vastuvõttude organiseerimine. Kõikjal olid ka sina asjaosaline. Ajakirjanik tunneb ikka huvi kriitiliste ja põnevate olukordade ja seikade vastu. Neid on aastakümnete jooksul kindlasti mitmeid ette tulnud?

Piisavalt. 1994. aastal mõni nädal enne võidupüha paraadi kutsus Lennart Meri mind Kadriorgu. Seal istus ka presidendi hea sõber kaitseväe juhataja Aleksander Einsehn. ..Vaata, Jüri, meie siin kindraliga otsustasime. et paraad tuleb ikkagi Tartus.” Presidendi varasema päevakäsu järgi pidi see toimuma Tallinnas. Kõik ettevalmistused olid juba tehtud ja kutsed välja saadetud. Mina kirjeldasin olukorda ja ütlesin, et kogu eraldatud raha on ära kulutatud. Meri küsis Einsehnilt: „Kas sina maksad? Kas sul raha on?” Einsehn raputas pead. Meri hetk mõtles ja põrutas mulle: „Kes siin president on?” Mina vastasin: „Teie olete president! ... Aga Tartusse me paraadi enam üle viia ei saa. Argumente võin kohe tuua.” Kuna ma otseselt presidendile ei allunud, siis lisasin: „Võin ka lahkuda.” Meri kutsus seepeale pahase häälega käsundusohvitseri ning käskis kohvi ja küpsiseid tuua. Rääkisin detailselt ära, kuidas me minutilise täpsusega olime kõik paika pannud kuni Kaitseliidu džiipide liikumiskiiruseni välja. Tekkis pikem paus. Siis Lennart lausus: „Need on sul juba kaalukad argumendid. Pean vist oma esimese päevakäsu juurde jääma.” Et mõningast kompromissi pakkuda, lisasin, et Tallinnast tulev Tartu maakonna võidutulega auto võib Tartu linna piiril ootama jääda, kuni president paraadi lõppedes järele jõuab, et kindrali pakutud ajal, kell 15.30 saaks president Meri Tartu Raekoja platsil Tartumaa tuled Kaitseliidu esindajatele isiklikult välja jagada. Nii läkski. See on Eesti ajaloos ainus kord, kui võiduparaad on toimunud justkui kahes linnas korraga, kuna Einsehn oli kamandanud sinna kohale ka osa Kuperjanovi pataljonist.

Muide, sündis ka üks uus traditsioon. Kui proovi ajal kõik klappis. Nõukogude armeelt üle võetud Kuperjanovi pataljoni soomustransportöörid liikusid nagu vaja, siis õigel päeval kogunes Tartu südamesse nii palju pealtvaatajaid, et juba esimene lahingumasin ei pääsenud rahvasummast läbi.

President oma leidlikkusega päästis olukorra, öeldes mikrofoni:

„Kallis rahvas! Ja nüüd on teil hea võimalus tutvuda kaitseväge tehnikaga.”

Paljud teavad, kui ehedalt sa Lennart Meri kõnemaneeeri jäljendada oskad (kõik presidendi tsitaadid tulevad Jüri Trei suust Lennarti häälega), mitte sugugi kehvemini kui Egon Nuter. Riigiametnikuna ma Egon Nuteriga kahjuks konkureerida ei saa.

Oled töötanud koos presidentide Meri, Rüütli ja Ilvesega, suhelnud peaministritega. Igaühel oli kindlasti isemoodi suhtlusmaneer?

Mäletan, kui taasiseseisvumisest möödus seitse aastat, korraldasime Toompea lossi hoovis esimest korda selle päeva piduliku tähistamise koos teleülekandega. Mul õnnestus see vabariigi 80. aastapäeva programmi sisse sokutada. Varem ja veel aastaid hiljem kutsus enamik poliitikuid 20. augustit teadupoolest „Edgaripäevaks” ja püüdis seetõttu päeva tähendust pisendada. Ürituse kava oh mul juba koos, kui ühel õhtul 1998. aastal helistas peaminister: „Jüri, Nugis ei kõnele!” - „Kuidas palun?!” - "Me siin arutasime põhjalikult ja tegime otsuse.” Ilmselt kunagise ülemnõukogu juhataja ja riigikogu spiikri (kuni 1995. aasta valimisteni) Ülo Nugise jõulisus ei meeldinud toonasele valitsusele. Järgmisel päeval helistas peaminister uuesti: „Pane see Nugis kavasse tagasi. Ja helista talle, et ta teaks!” Kujutasin ette, mis mind telefonis ootab... Läks oma poolteist minutit, kuni endise spiikri sõnavalingus väike paus tuli, kui sain ütelda „Olen küll korraldaja ja ürituse idee autor, aga te pahandate vale inimesega. Homme kell 10 läheb kava trükki!” Kõne lõpetati. Hommikul pisut enne kümnet helistas Nugis tagasi: „Ma esinen!” Pärast seda juhtumit hakkas Ülo Nugis minusse eriti lugupidavalt suhtuma. Esimese Roosiaia vastuvõtu taasiseseisvumise tähistamiseks korraldas president Toomas Hendrik Ilves 2007. aastal.

Kuidas sa Eesti Lipu Seltsi looma ja juhtima sattusid? Hakkas kätte jõudma Eesti lipu 120. sünnipäev. Peaminister Juhan Parts helistas, et Tartu rahu aastapäeval kuulutatakse välja sinimustvalge lipu juubeliaasta ja luuakse selle läbiviimiseks riiklik komisjon, mida mina juhtima peaksin. Peagi kutsuti mind Kaitseliidu peastaapi, kus oli tekkinud idee moodustada Eesti Lipu Selts. Eesti Üliõpilaste Seltsile see idee

esialgu ei meeldinud, kuid kuna palusin komisjoni koosseisu lülitada ka nende esindajad, siis edasine koostöö sujus hästi ja lipuaastale plaanitud tegemised õnnestus ka läbi viia. 30. mail 2004 selts Tartu Ülikooli aulas loodi. Esimene esimees oli Trivimi Velliste. Üheksa aastat hiljem valiti esimeheks mind.

Oled aidanud täiendada Georg Otsa arhiivi.

Jah, kogusin Peterburist kokku seal leidunud foto- ja heliarhiivi. Koos Arne Miku ja Mati Palmiga tuli mõtte korraldada Peterburis Otsa mälestusõhtu. Kuna sealse ooperi- ja balletiteatri Glazunovi saal oli just restaureerimisele läinud, pöördusin Ermitaaži direktori Piotrovski poole. „Kui Georg Ots, siis annan saali teile tasuta.”

Esinesid nii Estonia kui ka Maria teatri solistid. Saal oli puupüsti täis. Andsin Peterburis palju intervjuusid. Hakkas tulema pakkumisi Maria teatrist, Meloodia plaadifirma Peterburi osakonnast, mitmetelt lauljatelt: meil on fotosid ja salvestusi Otsa ülesastumistest Neevalinnas. Tuli kiiresti suhteliselt kehvast seisusest unikaalsed salvestused päästa ning need on hiljem edastatud Eesti Raadiotele, Georg Otsa nimelisele muusikakoolile ja veel mitmele mäluasutusele.

Peterburi Jaani kiriku taastamine oli samuti sinu rida? Oled siiani Jaani kiriku fondi esimees.

Algas kõik konsuliametisse minnes. Eesti Seltsi ja kiriku koguduse toonases juhatuses oli inimesi, kes soovisid kiriku krundiga äri teha. Peterburi võimud olid paar aastat varem tagastanud kirikud Soome, Saksa, Eesti ja hiljem ka Rootsi kogudusele. Minu kohale jõudes oh varem ühe kohaliku ehitusfirma lao ja kontorina kasutatud korrastatud hoone lastud juba paljaks varastada, sees elasid kodutud. Tegime kiiresti peaminister Mart Laarile kirja palvega raha eraldada, et saaks taastamist alustada ja mehitatud valve peale panna.

Veel hiljem, kui valitsus taastamisprojektiks raha eraldas, tehti mulle ettepanek raha omavahel ära jagada. Kui ma keeldusin, ilmus Päevalehes mind süüdistav laimuartikkel. Kõik lõppes siiski kiriku piduliku taasavamisega 2011. aastal.

Olid ka eestikeelse Peterburi Teataja uuestisünni juures?

Jah, otsustasime hakata seda lehte taas välja andma, et käivitada programm "Eestlased Peterburis", mis aitaks

ühendada eestlasi Venemaal ja Peterburis. Palusin Lennart Meril kirjutada esimesse numbrisse tervituse. Olen senini lehe väljaandmisega seotud, olles üks kahest toimetuse liikmest.

Aga Suure Tõllu päästmine?

Eesti Vabariigi 80. aastapäeva ürituste peakorraldajana ja komisjoni liikmena rääkisin toonasele peaministrile Mart Siimannile augu pähe, kutsudes teda seda unikaalset laeva vaatama. Tegu on maailma suurima säilinud aurujäämurdjaga, mis tõi 1919. aastal (kandis siis nime Wäinämöinen) Eestile appi Soome ja Taani vabatahtlikke ja kõiksugu sõjavarustust. Jäämurdja seisis linnahalli kai ääres ja tugevas kreenis. Vesi oli juba laeva tunginud. Saime meremuuseumile valitsuse reservist raha ja viisime laeva Balti laevaremonditehase dokki remonti. Abi eest ajaloolise laeva päästmisel võeti mind meeskonna auliikmeks.

Kuidas taasavati vabadussammas Võnnus ehk Cesises?

Lätis dolomiiti pole. Lätlased tulid purustatud samba tükiga Eestisse. Neil oli vaja taastamiseks 140 tonni dolomiiti. Käisime Saaremaal, leppisime läbi raskuste tootjaga kokku. Tegin kirja valitsusele, et Eesti võiks toetada samba taastamist 200 000 krooniga. Algul tõrguti, et las lätlased ise maksavad. Teisel katsel õnnestus.

Kuidas sa puhkad?

Nagu Gustav Ernesaks kunagi enda kohta ütles, langevad ka minul töö ja hobi kokku. Teemad ja probleemid kogu aeg vahetuvad. Vaheldus missugune! Sekka reisid perega, alates Saaremaast kuni Viini ja Roomani.

Sul on kolm tütart. Kas keegi neist laulmist ka harrastab või soovib diplomaadiks hakata?

Eks nad kõik ole omamoodi diplomaadid. Noorim õpib Inglise Kolledži 11. klassis ja laulab Ellerheinas, teine tütar laulis ETV tütarlastekooris, õppis Georg Otsa nimelises muusikakoolis Mare Väljataga juures. On jätkuvalt muusikavaldkonnas ja teeb esimesi edukaid samme oma bändiga Neon Fir ning džässduot Sergei Pederseniga. Vanim tütar on ämmaemand ja selle kõrval hakkab lõpetama magistrantuuri Tallinna Tehnikaülikoolis e-tervise erialal.

Kuidas sa oma praeguse naisega tuttavaks said?

Ühel aastalõpu vastuvõtul 1990. aastate esimesel poolel tuli riigisekretär Ülo Kaevats minu juurde kurtma: „Meil siin on vabariigi aastapäeva komisjon, mitte kuidagi ei lähe käima, Mart Laar juba nuriseb, kõik tegemata, tule palun 3. jaanuaril minu juurest läbi.” Mina olin siis veel kultuuriministeeriumis. Lähen kell 9 hommikul kohale, vaatan, Kaevatsi eestoas ilus uus sekretär, soovin head uut aastat, annan põsemusi ja kaon riigisekretäri kabinetti. Sekretär oli harjunud, et kohtumised on vareni kokku lepitud ja on teada, keda on oodata. Ruumis istus ka Kaevatsi autojuht. Sekretär suures hämmingus küsima: „Kes see selline oli, et kohe ise sisse tormas?” Autojuht: „Kas sa siis Jüri Treid ei tea? Kaie Kõrb on tema abikaasa!” Tegelikult olime Kaiega juba aasta tagasi lahku kolinud.

Töö ja samad huvid ning väärtused ühendasid meid ning paari aasta pärast abiellusime.

Oleme sinuga samal aastal sündinud, seega juba mõni aasta üle 70. Kuidas tervis ja füüsiline vorm on?

Normaalne. Eks mõned ealised iseärasused on. Hommikul teen koos koeraga väljas spordimehele kohaselt kümme kükki. Talvel röögin lund.

Mälu on sul endiselt hea?

Pole viga. Paljud minust kõvasti nooremad imestavad, kuidas ma aastatetaguste sündmuste detaile mäletan. Võib olla on need head geenid. Ka minust üle kahekümne aasta vanem ema on hea mäluaga.

Kuidas on memuaaridega?

Meie seast lahkunud akadeemikud Mihkel Veidermaa ja Anto Raukas ikka ütlesid: kui sa, Jüri, memuaare kirjutama ei hakka, siis me sulle tere ka enam ei ütle. Olen ühtteist kirjutanud nii raamatutes kui ka artiklitena ning andnud intervjuusid televisioonis ja raadios. Osa lugusid ootab veel oma aega. On meeles palju üksikasju, mida justkui veel avaldada ei sobi. Detailideta pole aga asi enam päris see.

ELUKÄIK

JÜRI TREI

Sündinud 25. veebruaril 1948 Haapsalus.

Lõpetas 1979. aastal Tallinna Riikliku Konservatooriumi laulerialal.

1973-1986, ooperi-ja balletiteatri Estonia laulja 1971-1980, Eesti Televisiooni muusika-ja meelelahutussaadete assistent, režissöör 1980-1994, Kultuuriministeeriumi teatrite valitsuse juhataja, muusika-ja teatriosakonna juhataja, muusika-ja teatrinõunik 1994-1999, Eesti välisministeeriumi protokolliosakonna referent, 3., 2. ja 1. sekretär 1999-2002, Eesti konsul Peterburis 2002. aastast Välisministeeriumi pressi-ja infoosakonna ning avaliku diplomaatia osakonna nõunik, lepinguline nõunik

Osatäitmised Estonia teatris

Will - Rodgersi „Oklahoma“, 1972, Tombi-nimelise kultuuripalee stuudio Habemeajaja - Leigh' „Mees La Manchast“, 1974, Estonia Tommy-Vinteri ja Raudmäe „Pipi Pikksukk“, 1975, Estonia Stepan - Mussorgski „Naisevõtt“, 1979, Tallinna Riiklik Konservatoorium Estonias Don Alfonso - Mozarti „Così fan tutte“, 1980, Tallinna Riiklik Konservatoorium Estonias

Tunnustus

1998 - Läti Vabariigi Kolme Tähe V klassi orden 2001 - Eesti Vabariigi Valgetähe IV klassi teenetemärk Norra Kuningriigi Rüütlirist Kaitsejõudude teenetemärk Kaitseliidu Valgerist EELK teeneterist Muinsuskaitse Seltsi teenetemedal 2013 -Jakob Hurda rahvuskultuuri auhind 2018 -Tallinna teenetemärk 2020 - Välisministeeriumi teeneterist

Jüri Trei teeb hommikul spordimehele kohaselt koeraga jalutades kümme kükki. Siberi haski tõugu koera nimi on Dio (itaalia keeles jumal), kutsutakse Mio Dio (itaalia keeles minu jumal). Lemmik leevendab tütarde igatsust 13 aastat tagasi lahkunud kassi järele. Kaks esimest aastat teenis Jüri Trei Maljutka tüüpi allveelaeval. Brigaadikomandör oli esimese järgu kapten Lev Žiltsov, kellele oli esimese Nõukogude aatomiallveelaeva katseretke juhtimise eest antud Nõukogude Liidu kangelase kuldtäht ja Lenini orden. Jüri ja Aet Trei

abiellusid 1995. aastal. Valgre arhiivi üleandmine 2017. aastal. Jüri Trei oli üks otsustajaid, et hakata välja andma lehte Peterburi Teataja, mis aitaks ühendada eestlasi Peterburis ja mujal Venemaal. Riigikogu ja Eesti Lipu Seltsi poolt kingitud Eesti lipu õnnistamise tseremoonia 21. veebruaril 2019 Tallinna Reaalkoolis. Diplomaat Jüri Trei on Eesti Lipu Seltsi asutaja ja kauaaegne esimees, vabariigi aastapäevade tähistamise ja Eestit külastanud riigipeade vastuvõtmise üks peakorraldajaid.

Feliks Undusk